

Herfst 2009 nr 2

VarenVaria

Tijdschrift van de Nederlandse Varenvereniging

Nederlandse
varenvereniging

VarenVaria

het tijdschrift van de Nederlandse Varenvereniging, verschijnt driemaal per jaar en wordt gratis toegezonden aan alle leden.

Kamvaren (Dryopteris cristata)
- fotografie: Bert Vonk

Omslag

Dicksonia antarctica - fotografie: Bert Vonk

Colofon

Bestuur

Voorzitter: Harry Roskam
h.c.roskam@hcc.net.nl
Secretaris: Ben van Wierst
secretaris@nederlandse-varenvereniging.nl
Penningmeester: Dirk Ambachtsheer
penningmeester@nederlandse-varenvereniging.nl
Algemeen bestuurslid en activiteitencoördinator:
Johan Roodnat
jokejohan@wanadoo.nl
Algemeen bestuurslid: Servaas Koster
shj.koster@quicknet.nl
Algemeen bestuurslid en redactie VarenVaria:
Maarten Japink
varenvaria.ned.varenvereniging@gmail.com

Secretariaat

Ben van Wierst
Marquette 67
8219 AP Lelystad
0320 219449

Internet

<http://nederlandse-varenvereniging.blogspot.com>

Sporenbank

Rens Huibers
r.a.huibers@scarlet.nl
Bezoek de website voor een overzicht van de beschikbare sporen én de voorwaarden

Contributie

De contributie bedraagt €20,- per jaar, over te maken op postgiro 210286 t.n.v. Nederlandse Varenvereniging te Eindhoven.
Voor buitenlandse leden binnen de EU:
IBAN: NL34INGB000210286
BIC/SWIFT: INGBNL2A
Gedeelde kosten voor de overschrijving gebruiken.

Redactie

Maarten Japink
Vivaldistraat 22
4102 CM Culemborg
varenvaria.ned.varenvereniging@gmail.com

Kopij

In principe worden alle bijdragen van leden van de Nederlandse Varenvereniging geaccepteerd. De redactie is graag bereid om, in overleg met de auteurs, zorg te dragen voor stijl en spelling.
Kopij kan digitaal worden aangeleverd in elk gangbaar tekstverwerkingsformat, verzenden per e-mail naar: varenvaria.ned.varenvereniging@gmail.com
Foto's bij voorkeur op minimaal 300 dpi aanleveren.

In dit nummer

Verenigingsnieuws

Van de bestuurstafel 3

Artikelen

Bezoek aan La Fougeraie 4

Meerdaagse excursie naar Duitsland 8

Excursie naar België 12

Korte berichten en verhalen

Brief van de Fachgruppe Farne 14

Bezoek aan de schaduwhallen van
de Naktuinbouw 15

Dryopteris erythrosora - fotografie: Bert Vonk

Van de bestuurstafel

U heeft ons vernieuwde tijdschrift in kleur eindelijk in de bus gekregen. En beviel het?

Velen van u gaven er blijk van zeer verrast te zijn door deze nieuwe vormgeving en deden daar via mail of telefoon ook verslag van. Waarvoor onze dank. Het bestuur is er erg trots op dat dit zo gelukt is en er is er ook trots op dat we zo'n nieuwe redacteur hebben. Maarten bedankt!

Waarschijnlijk zal het nieuwe format van ons tijdschrift nog wel enkele verbeteringen ondergaan, maar de basis ligt er. Wel kwamen de druk- en verzendkosten hoger uit dan we oorspronkelijk geraamd hadden. Daardoor zullen, met ingang van dit nummer, niet alle pagina's in kleur gedrukt worden. We moeten ons houden aan een basis van 16 pagina's per uitgave. Alleen in het geval van bijzondere artikelen en/of thema's kunnen we dan incidenteel met meer pagina's uitkomen.

Of we de inhoud ook op het peil van dit eerste nummer 2009 kunnen houden, is een tweede. Het uitgebreide artikel van Piet Bremer over de ontwikkeling van de Nederlandse varenflora was een hoogtepunt. En zo zouden er eigenlijk velen moeten volgen. Helaas zal dat niet altijd gaan lukken.

Bij deze doe ik een beroep op de meer wetenschappelijk geschoolde leden van onze vereniging, om zelf artikelen voor VarenVaria te schrijven of ons te wijzen op artikelen elders. Deze laatste kunnen wellicht - eventueel na vertaling - in ons tijdschrift opgenomen worden. Ook op de minder wetenschappelijk, maar evengoed in het varenvak ervaren, geschoolde en/of geoefende leden doe ik dit beroep. Maar ook hen die minder ervaring hebben, zet uw belevenissen of observaties op papier en doe er mooie foto's bij. U heeft gezien hoe mooi ze in ons blad komen. Succes!

Inmiddels hebben we een goed seizoen met activiteiten achter de rug, waar veel leden bij aanwezig zijn geweest. Daarnaast hebben we ook onze internationale contacten verstevigd. Met name de band met onze Duitse varenvrienden is verstevigd door een tweetal bezoeken aldaar. Zie ook het verslag van de meerdaagse excursie naar Duitsland in deze VarenVaria.

Nu wordt het weer tijd voor andere zaken. Zowel de website als de voorbereidingen voor het jubileum in 2014 vragen onze aandacht. Voor beide zaken zijn werkgroepen in het leven geroepen en inmiddels zijn zij een eerste keer bijeen geweest. Dat gaat nog wat moeizaam. Alle begin is moeilijk, maar ik heb goede hoop dat we er dit winterseizoen een versnelling in kunnen brengen.

Het bestuur komt in november bijeen om o.a. het programma voor 2010 samen te stellen. Spannend zal het worden of en in hoeverre een excursie naar Engeland er voor volgend jaar inzit. Maar ook in eigen land zijn er voorstellen voor mooie en interessante excursielocaties. Weet u nog zo'n locatie voor volgend jaar of verder?

Laat het ons weten.

Harry Roskam
Voorzitter.

Bezoek aan La Fougeraie

La Fougeraie is een in varens en schaduwplanten gespecialiseerde kwekerij. De kwekerij ligt in het zuidelijke deel van Franstalig België. In dit artikel neemt Ben ons mee naar de kwekerij, waaraan hij in mei jongstleden een bezoek heeft gebracht.

La Fougeraie is a specialized nursery in ferns and shade plants. The nursery is located in the southern, French speaking part of Belgium. In this article Ben is taking us to that nursery, which he visited last May.

La Fougeraie ist eine Spezial-Gärtnerei für Farne und Schattenpflanzen. Der Hof liegt im südlichen, Französisch sprechenden Teil Belgiens. In diesem Artikel nimmt Ben uns mit auf die Gärtnerei, die er im Mai besucht hat.

Tekst en fotografie: Ben van Wierst

Een aantal jaren geleden moest ik bij de excursie van onze vereniging naar de Belgische varenkwekerij La Fougeraie verstek laten gaan. Ik had andere verplichtingen, het speet me dat ik niet mee kon. Die spijt bleef ik houden tot dit voorjaar.

Mijn vrouw en ik besloten ad hoc, dat we in de meivakantie dit jaar 'er uit' moesten. Het werd een verblijf in de Ardennen en ik was in eerste instantie La Fougeraie al weer vergeten. Totdat Harry mij er op attent maakte dat

ik wel heel dicht in de buurt zou komen. De kwekerij ligt in België bij Stave (Mettet) dit is 28 km ten zuidoosten van Charleroi en dus voor mensen uit de bovenste helft van Nederland niet om de hoek. Om een idee te krijgen: voor mij in Lelystad berekende de routeplanner dat het via de snelste weg nog altijd 325 km is.

Ik vond mijn bezoek zeer de moeite waard. In het Waalse heuvelland ligt de kwekerij heel landelijk verscholen in een dal, in wat een oude steengroeve geweest is. Bij aankomst is de kwekerij in eerste instantie niet te zien. Als men de bordjes volgt dan komt men er achter dat de positie van de kwekerij, voor een bedrijf dat varens en schaduwplanten verkoopt, geheel juist gekozen is. Bij het naderen van dit geheel blijkt alles langs paden onder bomen gesitueerd te zijn. Het hoofdpad loopt door een schaduwtunnel, waarin aan weerszijden van het pad de planten staan opgesteld. De namen van de planten staan goed aangegeven. Voorbij de schaduwtunnel zie je dat de paden, met kisten en potten vol planten, zich in verschillende richtingen voortzetten.

Welke planten troffen we aan? Het assortiment bestaat behalve uit varens ook uit schaduwplanten. Ik sprak met de eigenaresse, mevrouw Béatrice Roskam, die samen met haar echtgenoot Paul, het bedrijf runt (ze zijn geen familie van onze voorzitter). Mevrouw Roskam vertelde mij dat het assortiment varens flinke klappen had gekregen afgelopen winter, maar dat men van alles deed om de

De entree tot de kwekerij

De namen van de planten staan goed aangegeven

voorraad weer op peil te krijgen. Varens in de verkoop worden voor een deel van andere kwekers betrokken, maar er worden ook soorten door Paul en Béatrice zelf gekweekt. Ondanks de verliezen, zag ik genoeg soorten en vormen varens staan. Omdat ik zelf al veel soorten heb en niet altijd geïnteresseerd ben in de verschillende cultivars, kocht ik slechts een enkele varen, maar dat werd goed gemaakt door het aanbod van een - voor mij - best wel bijzonder assortiment schaduwplanten.

Mijn idee is dat je hier altijd iets van je gading vindt. Als varenliefhebber zal je hier nooit met lege handen vertrekken. Ik had ook een leuk gesprek met mw. Roskam en heb

het idee dat we met dit gesprek de banden tussen deze kwekerij en de Nederlandse Varenvereniging wat nauwer hebben aangetrokken.

De kwekerij heeft een goede website (www.varens.be) waarop naast een duidelijk verhaal over het gebruik van varens tevens het adres van de kwekerij staat.

In hetzelfde dal en op het eerste gezicht veel beter zichtbaar, bevindt zich nog een andere kwekerij met de naam L'Ortie-Culture. Hier vind je allerlei vaste planten, onder andere pioenen (zowel soorten als cultivars).•••

Een **grenzeloze** kwekerij
met een **grenzeloze** sortering planten

Blauwkapelseweg 73
3731 EB De Bilt
Telefoon: 030-2202602
Fax: 030-2204494
www.ploegerdebilt.nl
info@ploegerdebilt.nl

Geopend: van 1 maart tot 1 december,
op maandag t/m zaterdag van 9:00 tot 17:00 uur

TREE FERN COMPANY

Ponga Kwekerij BV

Postbus 57 2200 AB Noordwijk
Kwekerij adres: Voorschoterweg 9 Valkenburg (ZH)

Phone 0031 (0)71 362 28 44
Fax 0031 (0)71 362 28 45
Mobile 0031 (0)622 50 46 03

- *Nieuw Zeelandse boomvarens
- *Enkele soorten NZ Grondvarens
- *Varenwortel stammen
- *Ponga Pot gemaakt van boomvarenstam

U bent altijd welkom, maar bel even voordat u komt,
dat voorkomt teleurstellingen

VARENS VOOR BINNEN EN BUITEN

Het is alweer *30 jaar* geleden dat Wim Braam begon met het telen van varens. Samen met zijn medewerkers is hij erin geslaagd EEN GOED PRODUKT te brengen, dat aan de eisen van deze tijd voldoet.

De speerpunten zijn:

- kwaliteit
- betrouwbaarheid
- service
- ruim assortiment
- goede begeleiding

VERMEERDERING VAN VARENS
DOOR SPOREN
EN WEEFSELKWEEK

Postbus 1285 • 1430 BG Aalsmeer
Kalslagerweg 10 • 1424 PM De Kwakel • Nederland
Telefoon (+31) 0297 34 01 54 • Fax (+31) 0297 34 25 35

VARENS - FERNS - FARNEN

D.J. TAS & ZONEN C.V.
Uiterweg 266-272, 1431 AV Aalsmeer
Telefoon 0297 - 324516
Fax 0297 - 327236

Varens uit een goed milieu

Meerdaagse excursie naar Duitsland

Afgelopen jaar organiseerde de Nederlandse Varenvereniging haar eerste meerdaagse excursie naar het buitenland. In juni hebben we een bezoek gebracht aan een drietal varen-enthousiastelingen in Duitsland. Het bleek een gevarieerd programma: een rondleiding door de varentuin van Rosi Möller, een bezoek aan de varenkwekerij van Dirk Wiederstein en een kijkje bij Rolf Thiemann met zijn bijzondere varenkruisingen.

Last year the Dutch Fern Association organized its first multi-day excursion abroad. In June, we visited three fern enthusiasts in Germany. It was a varied program: a tour through the fern garden of Rosi Möller, a visit to the fern nursery of Dirk Wiederstein and a look at Rolf Thiemann's place and how he makes his fern hybrids.

Letztes Jahr hat der niederländische Farnverein seinen ersten mehrtägigen Ausflug ins Ausland veranstaltet. Im Juni besuchten wir drei Farnfreunde in Deutschland. Es war ein buntes Programm: Ein Rundgang durch den Farngarten von Rosi Möller, ein Besuch an die Farngärtnerei von Dirk Wiederstein und ein Blick bei Rolf Thiemann mit seinen seltsamen Farnhybriden.

Tekst en fotografie: Ben van Wierst

Meerdere leden van onze vereniging waren ooit al eens bij Dirk Wiederstein's kwekerij geweest, voor een aantal van ons was dit een nog niet vervulde wens. Die wens konden we in vervulling laten gaan nu er besloten was om, in verenigingsverband, naar Duitsland te gaan. De Duitse "Fachgruppe Farne" was ons in 2008 al voorgegaan met een meerdaagse excursie. We konden de reis deels kopiëren. Desondanks behelsde dat toch nog voldoende voorbereidend werk, maar het heeft allemaal geloond.

We gingen met 13 man/vrouw en 5 auto's. Het eerste reisdoel was Herschbach in het Westenwald. Hier woont Rosi Möller met in haar tuin rond de 400 soorten varens. Ons reisgezelschap van 4 personen kwam veel te vroeg aan. We doodden de tijd op een terrasje waar de niet-chauffeurs genoten van het plaatselijke bier en de lokale wijn. Na enige tijd verschenen ook de andere auto's met excursiegangers die in het dorp kwamen kijken.

Tegen 14:30 uur gingen we naar Rosi. Na even gewacht te hebben werden we door Rosi ontvangen en door haar ongeveer 1.000 m² grote tuin geleid. De tuin is vooral beplant met echte varensorten, maar hier en daar staan

Harry in gesprek met Rosi Möller

De excursiegangers

toch ook wel met enige cultivars. Bij deze cultivars zijn er erg bijzondere, zoals de verschillende vormen van *Polystichum acrostichoides*.

De tuin ligt op een helling. Het bovenste deel is beschaduwd, het lagere deel is veel opener en ontvangt daardoor veel meer zon. Volgens Rosi is de grondsoort van het bovenste deel een zandige leemgrond en heeft het onderste deel juist een veel steviger leembodem. Wij zagen niet veel verschil in de gesteldheid van de bodem. Wat opviel was dat de varens in het bovenste deel niet de volle grootte kregen die je zou verwachten van die betreffende soorten. Rosi wijdt het aan de grondsoort.

In het lagere deel van de tuin zijn leuke muurtjes gemaakt waarop diverse mooie *Cheilanthes* soorten er goed bij stonden. In dit deel van de tuin bevinden zich ook drie vijvers met naast de te verwachten varens voor het vochtigere biotoop ook verschillende soorten orchideeën.

Na het bezoek aan Rosi zochten we ons hotel in Sessenbach op. Hier troffen we goede kamers aan én een zeer alerte bediening. In mijn e-mailcontact met Dirk Wiederstein was mijn vraag, waar we elkaar zouden ontmoeten, onbeantwoord gebleven. Op de website van zijn kwekerij staan namelijk verschillende adressen. 's Avonds in het hotel, tijdens een uitstekende maaltijd, kwam Dirk ons onverwacht bezoeken om een afspraak te maken over hoe we het de volgende dag zouden doen. Deze afspraak was snel gemaakt.

13 juni was wederom een prachtige dag. Rond 10:00 uur kwam Dirk ons ophalen. Hij reed voor ons uit naar Bendorf (in het geaccidenteerde landschap ging dit voor de niet-ervaren chauffeur wat snel). In Bendorf bezochten we eerst het terrein met de moederplanten. Hier vertelde Dirk hoe hij bij varens terecht gekomen is. Hij maakte al in zijn opleidingstijd kennis met een kweker die schaduwplanten verkocht. Later ging Dirk samenwerken met Barbara Feldt, een dame op leeftijd, die de varenkweek voor Dirk leidt.

Dirk Wiederstein

Vervolgens gingen we naar de kwekerij. Hoewel het een kleine afstand is van de moederbedden naar de kwekerij raakten er minstens twee auto's op het verkeerde pad tijdens deze manoeuvre. Onze auto was dankzij Tom-Tom® weer redelijk snel bij de groep aangesloten, maar een andere auto met drie gewaardeerde leden (en ouderwetse kaartlezers) aan boord, bleef zolang weg dat men het ergste zou kunnen vrezen. Voor dat laatste was geen of nauwelijks tijd, want het aanbod aan varens hield de aandacht gevangen: "wat zal ik eens allemaal kopen". Van het terrein waar de planten verkocht worden moet men zich niet al te veel voorstellen, maar de aangeboden planten maken veel goed. Ik denk dat de meesten van ons meer uitgegeven hebben dan men oorspronkelijk van plan was.

Na de inkopen waren we wel hongerig geworden dus bezochten we een restaurant nabij Bad Ems, waar de meesten van ons lang moesten wachten op het bestelde eten. De situering van het terras hoog in het heuvellandschap maakte erg veel goed, zodat de stemming er niet onder hoefde te lijden. Het moet gezegd worden dat het met elkaar op reis zijn een goede gelegenheid is om elkaar beter te leren kennen.

Na de maaltijd ging de reis naar Miellen, waar een spoorwegtalud ligt. Hierop staan honderden Steenbreekvarens (*Asplenium trichomanes*) met daartussen enkele Noordse streepvarens (*Asplenium septentrionale*) en slechts sporadisch *Asplenium x alternifolium*, de kruising tussen deze twee soorten.

In het nabij gelegen Schweizertal was het genieten van vele andere varensoorten, waaronder Tongvaren (*Asplenium scolopendrium*), Stijve naaldvaren (*Polystichum aculeatum*), Zwartsteel (*Asplenium adiantum-nigrum*), Blaasvaren (*Cystopteris fragilis*), Gewone eikvaren (*Polypodium vulgare*) en Brede eikvaren (*Polypodium interjectum*).

's Avond kwam Dirk opnieuw langs, nu met een aantal bijzondere varenboeken. Het werd net als de vorige avond bijzonder gezellig.

Asplenium x alternifolium

Rolf Thiemann

14 juni begon weer als een mooie zonnige dag in het zeer rustige Sessenbach. Om 9:00 uur werd iedereen verzameld voor de groepsfoto. Toen deze genomen was ging ieder voor zich op weg naar Altena in het Sauerland waar Rolf Thiemann woont. We hadden al verhalen gehoord over hoe bijzonder het hier moest zijn. Deze verhalen zijn allemaal waar.

Neem als eerste de bijzondere plek waar deze varenenthousiast woont. Je rijdt de heuvel op en langs het smalle weggetje vind je als bijna laatste, het huis van Rolf. Hier aan het eind van het dal raken twee heuvels elkaar bijna en dat heeft tot gevolg dat de - niet eens zo heel grote - tuin van Rolf profiteert van de twee zijden van het dal.

De aardige en bescheiden Rolf is nog maar 11 jaar echt met varens bezig. Hij zag ooit eens *Polystichum x bicknelli* staan bij een kweker. Rolf wilde deze mooie kruising van de Zachte - en de Stijve naaldvaren (*P. setiferum* en *P. aculeatum*) ook wel hebben. Hoe kom je aan zo'n plant? Bicknelli is slechts zelden fertiel en moet dus eigenlijk elke keer opnieuw gemaakt worden. Dus besloot Rolf de kruising zelf tot stand te brengen. Het lukte hem.

Later maakte hij nog veel meer kruisingen, onder andere de mooie kruisingen van *P. munitum* x *P. braunii* en van *P. acrostichoides* x *P. braunii*. We kregen ze allemaal te zien en van alle planten wist Rolf wat het was. Ik geloof niet dat hij zo maar wat zei. Deze man gaf er blijk van een grote varenkennis te hebben. Ik kan wel zeggen dat alle aanwezigen stonden te watertanden bij het zien van zo veel bijzondere varens. Dit waren overigens niet alleen kruisingen maar ook veel bijzondere soorten.

Sommige varens in de tuin waren deels aangetast door een vlieg, die zijn eieren in de nog niet ontrolde veren legt, waardoor de veren niet geheel ontrollen. Er valt niet veel tegen deze vlieg te doen.

Terwijl we daar stonden te luisteren naar het verhaal van Rolf, dekte zijn echtgenote in het tuinhuis een fantastische tafel met allerlei heerlijkheden. Na de maaltijd kregen we een uitleg over hoe er door Rolf te werk wordt gegaan bij het zaaien en opkweken van de varens en kruisingen. Zaaien doet Rolf volop. De trapopgang naar de wintertuin op de tweede etage van zijn huis, staat vol met transparante doosjes met zaaisels.

Na afloop van het bezoek gingen we allemaal geestelijk en (varen-)materieel verrijkt, op huis aan. Een aantal van ons was wat in verwarring gebracht door het hoge niveau dat Rolf bereikt heeft in een periode van 11 jaar. Rolf nodigde iedereen die in de toekomst in de buurt van zijn huis komt, bij hem uit. Wel even een telefoontje plegen of het uitkomt maar verder heeft hij geen voorwaarden. Het lijkt mij een goed idee om deze inspirerende man vaker te bezoeken.

Wat blijkt is dat, wanneer je jezelf een opdracht geeft om iets te doen wat nog niet veel anderen gedaan hebben, je heel veel kennis opdoet. Het lijkt mij een goed idee om binnen de vereniging ook het maken van kruisingen te stimuleren. Misschien moeten we het wel als wedstrijd doen: "wie maakt de eerste *x bicknelli?*".

We gaan door met over de grens kijken. Deze eerste keer een meerdaagse reis was de moeite waard. Zowel de nieuwe planten en de mooie wandelingen alsook de gezellige gesprekken waar je tijdens een dergelijke reis de gelegenheid voor hebt, maken zo'n reis meer dan de moeite waard.

Stapelmurtje beplant met veel van Rolf's bijzondere varensoorten en -hybriden

Kwekerij 'De Hessenhof'

Zo'n 1100 veelal ongewone vaste planten, siergrassen en varens, uit binnen-en buitenland voor U verzameld en opgekweekt. elke donderdag, vrijdag en zaterdag geopend. Plantenlijst € 2,50 op giro 5183380

Hessenweg 41, 6718 TC Ede
tel. 0318-617334

Excursie naar België

Zaterdag 29 augustus was er een excursie naar één van onze leden in België. Ditmaal gingen we op bezoek bij Mario Maes. Dit bezoek was van tevoren al groots aangekondigd via de weblog van de Nederlandse Varenvereniging. Mario's tuin ademt een aziatische sfeer door de grote bamboes, bananen en nog steeds indrukwekkende restanten van de bevroren boomvarens.

Saturday, August 29 there was an excursion to one of our members in Belgium. This time we went to visit Mario Maes. Beforehand, the visit had a big announcement via the weblog of the Dutch Fern Association. Mario's garden exudes an Asian atmosphere by the large bamboos, bananas and still impressive remains of the frozen tree ferns.

Samstag, 29. August gab es einen Ausflug zu einem unserer Mitglieder in Belgien. Dieses Mal fuhren wir zu Mario Maes. Dieser Besuch war zuvor groß auf dem Weblog vom niederländischen Farneverein bekannt gegeben. Marios Garten strahlt eine asiatische Atmosphäre aus: Große Bambus, Bananen und immer noch beeindruckende erfrorene Reste der Baumfarne.

Tekst: Harry Roskam

Fotografie: Peeter Meegdes

Zaterdag 29 augustus 2009, was er opnieuw een activiteit bij een van onze leden in België. Ditmaal bij Mario Maes. Volgens programma zouden we eerst bij Alfons Bervoets langs gaan. Helaas zei deze ons bezoek op het laatste moment af omdat hij zijn tuin toch niet klaar vond voor een bezoek. En dat was jammer, want ook een tuin in ontwikkeling zou voor ons allen interessant zijn. Volgende keer dan maar.

Mario woont onder Antwerpen en voor velen uit Nederland was het een hele rit. Zonder navigatiesysteem was deze reis nogal ingewikkeld en er was een aantal laatkomers, die dan ook aardig boos waren. Op zichzelf dan.

We verzamelden ons eerst op de boom- en tuinplantenkwekerij van de firma Houtmeyers in Eindhout-Laakdal. Uiteindelijk waren we toch met 22 personen. Een aantal nieuwe gezichten, van metname Belgische leden, was aanwezig om kennis te maken. Daarbij ook leden die tevens lid zijn van de Belgische bamboe vereniging. Waarover later meer.

Houtmeyers is een enorme kwekerij van bomen en planten. In de omgeving van het verkooppunt waar wij

bijeenkwamen, lagen nog veel meer grote terreinen waar jonge planten gekweekt werden. Door miscommunicatie waren de mensen van de kwekerij niet op onze komst voorbereid en was een echte rondleiding niet mogelijk. Een ieder van ons zwierf alleen of in groepjes over het grote terrein om te zien of er wat van zijn/haar gading bij was. Op varengedied zijn we echter meer gewend dan hier werd aangeboden, maar de koffie en koek die we aangeboden kregen waren heerlijk.

Na een uur moesten we weer verzamelen en ging het in optocht achter Mario aan naar zijn huis, waar met wat improvisatie alle auto's op oprit en in zijstraten een plek vonden. Aan de straatzijde is niet te zien wat voor een prachtige tuin zich achter het huis bevindt. Na het openen van een poortje naar de achtertuin valt je mond open van verbazing. Eerst een schitterend aangelegde vijver met aan weerszijden vogelkooien. Daarachter een woud van bamboe en palmen. Je vraagt je af of er ook varens zijn. En die zijn er, maar helaas deels ook niet meer. Een jaar eerder stonden hier ook enorme boomvarens, Cyathea's en Dicksonia's in alle maten. En met maten bedoel ik dan ook echt maten in meters. Van sommigen zijn alleen de stammen al 2 soms 3 meter hoog geweest. Geweest, want

tot groot verdriet van Mario heeft de vorst afgelopen winter enorm huisgehouden en kon zelfs allerlei inpakwerk niet voorkomen dat meer dan 20 graden vorst de boel toch vernielde. Alleen de treurig makende stammen zijn overgebleven. Maar Mario zou Mario niet zijn als hij daar niet toch weer iets mee ging doen. Mario is van plan om zijn afgestorven boomvarens bovenop te enten met een nieuw groeipunt van ongeveer hetzelfde formaat, zodat we binnen enkele jaren opnieuw naar België moeten om de resultaten van dat experiment te bewonderen. Mario, we komen, dan weet je dat alvast.

We begonnen met een wandeling door de tuin op heel smalle paadjes die heen en weer kronkelen tussen de dicht opeen staande bamboes, palmen en anderszins, zodat je op een bepaald moment echt alle richting kwijt bent en het gevoel hebt in een enorme tuin te lopen. Het gekke is dat dat niet het geval is. Het is weliswaar geen Hollands achtertuintje, maar zeker ook geen dure villa tuin. Overal staan in de onderbegroeiing varens. Het is werkelijk een lust voor het oog en voor het goede varenhart. Sommige exemplaren werden in eerste instantie door ons niet herkend omdat ze zo'n afwijkende kleur en glans hadden. Blauwgroen, bijna metallic. Tot Mario ons vertelde dat hij zijn varens met grondwater besproeit. En dat water zit vol ijzer dat zich als een hele dunne film over de bladeren afzet en de planten dat bijzondere uiterlijk geeft. De planten lijden er ogenschijnlijk niet door.

Na een heerlijke kom zelfgemaakte soep en broodjes was het tijd voor de ruilbeurs waar menigeen weer zijn slag kon slaan. Een verrassing was dat één van de al eerder genoemde bamboemensen, namelijk Jos Dyck, een grote pot met een Woodwardia bij zich had, die hij graag op naam wilde hebben. Mijn eerste reactie was dat het een Woodwardia radicans was. Tot hij mij de onderkant van het blad liet zien. Hier zat tot mijn grote verbazing niet één broedbol aan het eind van het blad, maar er zaten een hele rits broedbollen op de hoofdnerf, op de plek waar zich de zijslippen bevinden. Bij nader onderzoek bleken ook de zijslippen van een wat andere vorm te zijn. Ik had en ik moet u zeggen heb, nog steeds geen antwoord op zijn vraag welke soort dit is. Ik heb er al heel wat tijd aan besteed maar niets gevonden wat op dit beeld met die vele broedknoppen wijst. Maar we blijven zoeken. Ik kreeg de plant van hem mee en ik zal zorgen dat die vele broedknoppen gaan wortelen en ik ze volgend jaar aan u kan aanbieden.

Daarna was het weer huiswaarts, maar niet eerder dan na een groot woord van dank voor Mario en zijn vrouw voor de grootse ontvangst.

Succes en houd die winter maar op afstand...•••

Tussen de gigantische bamboes en exotische bladeren door: een blik op de boomvarenstammen

Polystichum setiferum 'Plumosum Bevis' met de afwijkende blauwachtige glans

Brief van de Fachgruppe Farne

Vertaling: Ben van Wierst

Fachgruppe Farne
in der Gesellschaft der Staudenfreunde e.V.
Sabine Nittritz
Quanswiese 3
23701 Eutin
Telefoon: 0049 4521 6015
E-Mail : dietrich.nittritz@freenet.de

Beste leden van de Nederlandse Varenvereniging,

Tijdens de bijeenkomst van de Fachgruppe Farne van de GdS in Kassel werd samen met uw voorzitter Harry Roskam en uw secretaris Ben van Wierst besproken dat het goed zou zijn, als de beide groepen een gemeenschappelijke bijeenkomst zouden organiseren. Ik nodig u uit om in 2010 aan de bijeenkomst van de Fachgruppe Farne in Chemnitz en Dresden deel te nemen.

We ontmoeten elkaar dan op 18 juni 2010 vanaf 14.00 uur in de Arktisch-Alpiner Garten van de Walter-Meusel-Stichting in Chemnitz. Om vast kennis te maken met deze tuin kunt u de volgende website bekijken: www.arktisch-alpiner-garten.de. Op deze site vindt u een verkoopcatalogus met de in deze tuin gekweekte planten. De heer Jeßen, hoofd van deze tuin, is blij met elke euro die hij met de verkoop van deze planten voor zijn stichting ontvangt. De heer Jeßen kan veel interessante dingen vertellen.

Op 19 juni bezoeken we een van de omvangrijkste varenverzamelingen van Duitsland in een privétuin nabij Dresden. De heer Kohout verzamelt sinds 1990 varens, onder andere uit China, aan welk land hij diverse keren een bezoek bracht. De aldaar verzamelde varens vermeerdert hij met succes.

Op 20 juni worden er 2 privétuinen bezocht - ter ontspanning van de geest - die echter geen belangrijke varens bevatten. We bezoeken een moerastuin en een heksenbezemverzameling.

Het gedetailleerde programma ontvangt u zodra het klaar is. Overigens: we spreken en verstaan behalve Duits ook Engels, maar met Nederlands hebben we wel problemen.

Als u interesse hebt, meldt dat dan alstublieft bij uw secretaris Ben van Wierst.

Met vriendelijke groeten,

Namens de Fachgruppe Farne

Sabine Nittritz

Bezoek aan de schaduwhallen van de Naktuinbouw

Tekst: Servaas Koster

De reden voor een bezoek aan de schaduwhal van de Naktuinbouw in Roelofarendsveen was: nagaan of er in Nederland een soort nationale varencollectie is. Die is er in ieder geval niet bij de Nak. De Nak is in bezit van een collectie varens, die uitsluitend van commercieel belang is. Dus speciale soorten waar wij als liefhebber veelal naar op zoek zijn, vind je daar niet. Wat ook vermeld moet worden is, dat er van alle varensorten maar één exemplaar staat.

Maar wat wel interessant om te zien was, was dat sommige varens slecht herstelden, of niet meer uitliepen na de te koude en droge winter. Ik heb dit bezoek aangegrepen om eens wat beter te kijken naar het herstel van het standaard varen-assortiment na een koude winter. Hiernaast staan in tabelvorm mijn waarnemingen weergegeven.

Verder zijn er volgens mij aan dit bezoek geen bindende conclusies te trekken wat winterhardheid betreft. Het is de afgelopen winter in het westen van ons land niet echt koud geweest. Maar de combinatie van vooral de droogte en de koude heeft bij sommige varens een rol gespeeld bij het uitlopen in het voorjaar.

In mijn eigen tuin heeft *Polystichum proliferum* dit voorjaar wat moeite met uitlopen, vooral een jonger exemplaar op de noordkant. Ook een exemplaar van *Lophosoria quadripinnata* leek in het vroege voorjaar goed hersteld te zijn van de winter, maar heeft nu toch problemen om door te groeien.

Van de varenliefhebbers onder ons, die in de jaren tachtig al een varenverzameling hadden, zou ik graag nog eens horen wat hun ervaringen toen waren. Toen hadden we achtereenvolgens een koude winter met veel sneeuw en een droge winter zonder sneeuw met veel wind, die veel heviger waren dan afgelopen winter.

Lophosoria quadripinnata - fotografie: Franz Xaver

Polystichum proliferum - fotografie: Bert Vonk

Herstel van diverse commerciële varensorten na de winter van 2008/2009

Soort	Mate van herstel
<i>Adiantum pedatum</i> var. <i>aleuticum</i>	goed uitlopend
<i>Asplenium scolopendrium</i>	dood
<i>Asplenium scolopendrium</i> 'Augustatum'	goed uitlopend
<i>Asplenium scolopendrium</i> 'Crispa Nobilis'	goed uitlopend
<i>Asplenium scolopendrium</i> 'Cristatum'	dood
<i>Asplenium trichomanes</i>	goed uitlopend
<i>Asplenium trichomanes</i> 'Incisum'	dood
<i>Dryopteris affinis</i> 'Crispa'	goed uitlopend
<i>Dryopteris affinis</i> 'Pinderi'	goed uitlopend
<i>Dryopteris carthuisiana</i>	goed uitlopend
<i>Dryopteris dilatata</i>	goed uitlopend
<i>Dryopteris dilatata</i> 'Crispa Whiteside'	goed uitlopend
<i>Dryopteris dilatata</i> 'Lepidota Cristata'	goed uitlopend
<i>Dryopteris erythrosora</i>	matig uitlopend
<i>Dryopteris erythrosora</i> var. <i>prolifera</i>	matig uitlopend
<i>Dryopteris filix-mas</i>	goed uitlopend
<i>Dryopteris sieboldii</i>	matig uitlopend
<i>Dryopteris wallichiana</i>	goed uitlopend
<i>Onoclea sensibilis</i>	goed uitlopend
<i>Osmunda regalis</i>	goed uitlopend
<i>Osmunda regalis</i> 'Purpurascens'	goed uitlopend
<i>Polypodium interjectum</i>	goed uitlopend
<i>Polypodium vulgare</i> 'Bifido Multifidum'	goed uitlopend
<i>Polystichum braunii</i>	goed uitlopend
<i>Polystichum munitum</i>	goed uitlopend
<i>Polystichum polyblepharum</i>	goed uitlopend
<i>Polystichum setiferum</i> 'Congestum'	goed uitlopend
<i>Polystichum setiferum</i> 'Herrenhausen'	goed uitlopend
<i>Polystichum setiferum</i> 'Plumoso-densum'	goed uitlopend

Uitleg over het herstel:

- goed uitlopend: echt goed uitlopend zonder problemen
- matig uitlopend: matige herstel
- dood: planten die volledig afgestorven zijn

Indien onbestelbaar retour: Marquette 67, 8219 AP Lelystad

Nederlandse
varenvereniging

